

Ynglefugle på Tipperne 2022

Fagligt notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

Dato: 12. december 2022 | **86**

AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Datablad

Fagligt notat fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

Kategori: Rådgivningsnotat

Titel: Ynglefugle på Tipperne 2022

Forfattere: Ole Thorup¹ & Thomas Bregnballe²
Institutioner: ¹Amphi Consult
²Institut for Ecoscience

Faglig kommentering: Thomas Eske Holm
Kvalitetssikring, DCE: Jesper Fredshavn

Ekstern kommentering: Miljøstyrelsen har ikke haft kommentarer til notatet inden publicering.

Rekvirent: Miljøstyrelsen

Bedes citeret: Thorup, O. & Bregnballe, T 2022. Ynglefugle på Tipperne 2022. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 16 s. – Fagligt notat nr. 2022 | 86
https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notater_2022/N2022_86.pdf

Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse

Foto forside: En han af brushane. Foto: Erik Biering

Sideantal: 16

Indhold

Indledning	4
Forekomst og ynglesucces	5
Regulering af prædatorer på Tipperne	7
Tidlig udbinding problematisk for sent ynglende engfugle	9
Klyderne fik mange unger	11
Slåning i Opgrøden	12
Svaler og kreaturer	14
For tørt til atlingand og skeand	15
Referencer	16

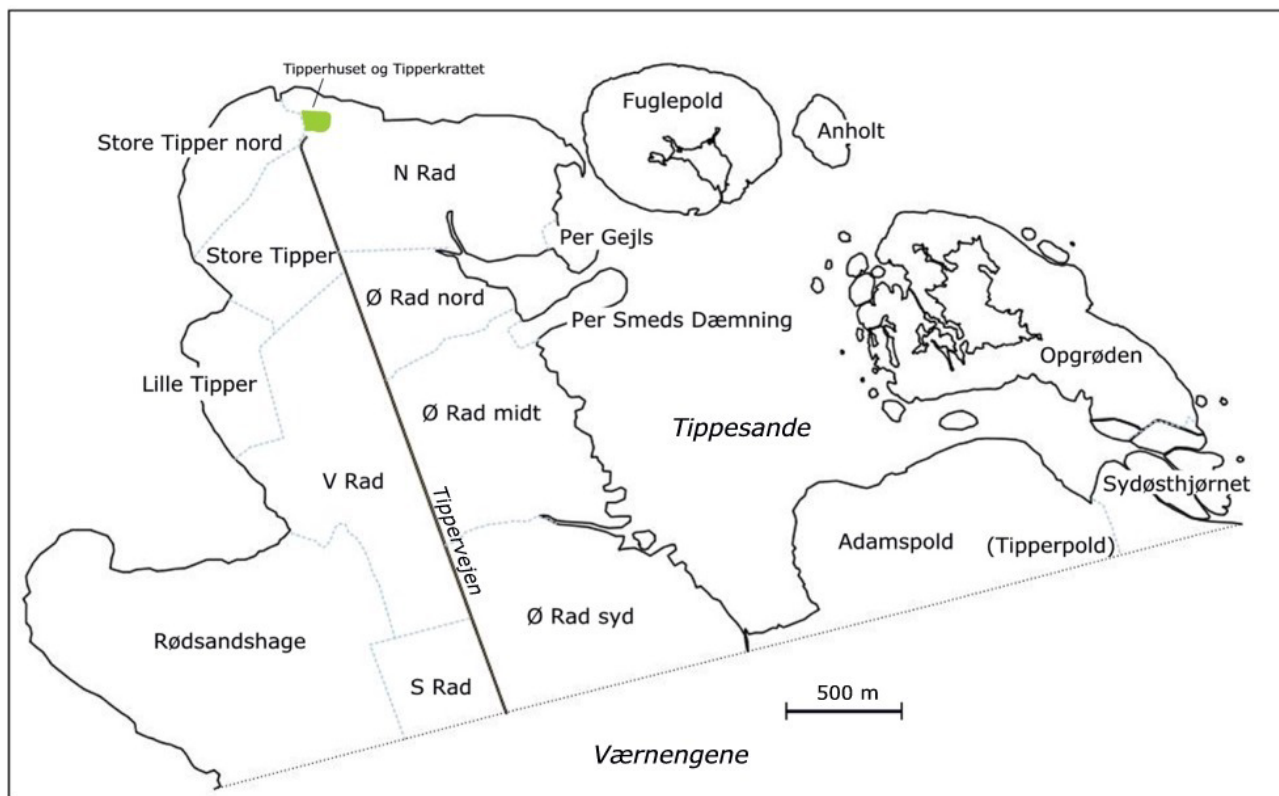
Indledning

Tipperne er et af Europas vigtigste yngleområder for engfugle, hvor især forekomsten af ynglende engryle, brushane og stor kobbersnepe gør stedet til noget særligt. Engryle, brushane og stor kobbersnepe er de mest truede engfugle i Europa, og der er under fem lokaliteter i Europa, der har tilsvarende forekomster af alle tre arter.

Ynglefuglene på Tipperne er blevet optalt og kortlagt efter en fastlagt optællingsmetode hvert år siden 1928, og materialet fra de 95 ynglesæsoner udgør en af verdens længste tidsserier for ynglefugle. Overvågningen af fugle på Tipperne er en del af det nationale overvågningsprogram NOVANA. Det er således Miljøstyrelsen, der finansierer overvågningen af ynglefuglene på Tipperne, og de er rekvirent på notatet.

Ole Thorup, Amphi Consult har sammenstillet data og forfatterne har i fællesskab udarbejdet den endelige tekst.

I det følgende fremlægges uddrag af resultaterne fra overvågningen af ynglefugle i 2022. Anvendte stednavne findes angivet på kortet i Figur 1. Oplysninger om yngleforekomst af arter, som ikke indgår i nærværende notat, er samlet i DCE's historiske database over forekomst af ynglefugle på Tipperne (denne database er ikke offentlig tilgængelig i øjeblikket).

Figur 1. Reservatet Tipperne med angivelse af lokale stednavne. Tippetande er under normale vandstandsforhold vanddækket.

Forekomst og ynglesucces

I Tabel 1 er forekomsten vist for nogle af de arter af ynglefugle, der har optrådt på Tipperne i perioden fra 1975 til 2022. Tabellen inkluderer alle regelmæssigt forekommende arter, der bliver systematisk optalt.

Tabel 1. Antal ynglepar på Tipperne af en række karakteristiske ynglefugle. Forekomsten i 1975-2014 vises som gennemsnit for tiårs perioder, og 2015-2019 angives som gennemsnit for en femårsperiode, mens forekomsten i 2020-2022 er vist for de enkelte år. Ved gennemsnit i intervallet 0,05-0,5 angives tallet med én decimal. For gøg angiver tallet ved linitaksering det gennemsnitlige antal registrerede fugle pr. linitaksering (med én decimal) udført mellem 15. maj og 25. juni. Linitakseringerne ophørte i 2004.

	1975-1984	1985-1994	1995-2004	2005-2014	2015-2019	2020	2021	2022
Knopsvane - par	36	8	1	1	3	3	4	2
Grågås - par	0,2	1	3	2	3	0	8	7
Atlingand - par	6	6	4	3	3	3	6	0
Skeand - par	16	31	7	5	2	0	10	0
Knarand - par	3	4	2	2	7	5	6	4
Gråand - par	30	44	50	59	46	50	48	49
Spidsand - par	15	18	6	2	2	0	2	0
Gøg - linitakseringer	1,5	0,9	1,5	-	-	-	-	-
Gøg - max. hanner/hunner	4	2	2	2	1	2	2	1
Rørdrum - par	0	0	0	0	0,4	0	0	0
Strandskade - par	8	18	13	8	5	5	5	6
Klyde - par	252	345	97	49	14	34	28	31
Hjejle - par	0	0	0	0,4	0,2	0	0	0
Vibe - par	112	192	128	131	117	143	143	178
Stor regnspove - par	0	0	1	4	1	2	1	2
Stor kobbersneppe - par	81	153	101	68	36	42	37	33
Brushane - ynglehunner	93	160	75	37	16	6	12	9
Brushane - dansehanner	55	78	30	19	12	3	7	4
Engryle - par	15	115	82	28	20	12	11	10
Dobbeltbekkasin - par	15	16	4	3	0,2	0	0	0
Rødben - par	98	457	166	110	95	102	126	132
Hættemåge - par	174	289	5	1	0	1	1	1
Stormmåge - par	5	3	2	1	0	0	0	0
Sølvmåge - par	1	0	1	1	2	3	1	1
Svartbag - par	0	0	0	0	1	0	0	0
Havterne - par	50	90	24	6	0	0	0	0
Rørhøg - par	1	2	2	2	2	2	1	1
Bysvale - par	0	0	0	1	1	5	6	10
Landsvale - par	8	6	5	8	14	13	13	9
Tornsanger - sangterritorier	1	2	6	9	12	15	9	8
Gul vipstjert - par	50	89	41	50	84	97	118	104

Ud over registreringerne af engfuglenes yngleforekomst er deres reders klækningssucces blevet overvåget siden 1986 (Tabel 2). Klækningssuccesen opgøres ved, at de fundne reder genbesøges og kontrolleres med regelmæssige mellemrum, så længe de er aktive. Det afgøres, om rederne er klækket eller præderet eller gået tabt af andre årsager ud fra karakteristika ved redeskål, æggeskaller mm. (Thorup 2022). Klækningssuccesen beregnes ud fra redernes daglige overlevelsrate. Der eftersøges reder fordelt over hele Tipperne, og for hver af de overvågede arter er det som minimum hvert tiende pars rede,

der bliver fulgt indtil klækning eller redetab. Kort efter klækning forlader ungerne reden og søger føde med forældrene. Forekomsten af sådanne par med unger (ungefamilier) er blevet kortlagt siden 1998 (Tabel 3 og 4), og gentagne kortlægninger af ungefamilierne benyttes også til at estimere ungerens overlevelse.

Tabel 2. Andel af reder (%) af undersøgte vadefugle, hvor æggene blev spist af fugle eller rovpattedyr i 1986-2022, dvs. i perioden hvor dette er undersøgt. Resultaterne fra 1986-2020 er vist som gennemsnit for femårsperioder. Beregnet ud fra kontrolrede reders gennemsnitlige daglige overlevelse. "-" angiver at der var for få data til beregning.

	1986-1990	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2010	2011-2015	2016-2020	2021	2022
Strandskade	33	59	96	100	98	97	83	-	-
Vibe	39	52	84	74	60	80	68	45	23
Stor kobbersneppe	34	54	94	69	74	76	68	-	21
Brushane	34	51	87	72	63	64	39	-	-
Engryle	31	48	72	51	43	68	67	55	71
Rødben	21	54	87	77	66	82	63	51	52

Tabel 3. Antal registrerede ungefamilier pr. år 1998-2022, dvs. i perioden hvor dette er undersøgt for de inkluderede arter. For 1998-2017 er vist det gennemsnitlige antal pr. år i fireårsperioder. For svømmeænder er det angivne antal et minimumstal, da ællingekuld lever skjult og vurderes overset i stort omfang.

	1998-2001	2002-2005	2006-2009	2010-2013	2014-2017	2018	2019	2020	2021	2022
Gravand	12	12	12	13	10	9	17	10	9	8
Atlingand	0,3	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Skeand	0	0,5	0	1	0	0	0	0	0	0
Gråand	6	4	7	6	4	3	0	1	4	0
Strandskade	1	0	1	1	0	0	2	2	0	1
Vibe	27	52	47	55	25	60	81	67	89	101
Stor regnspove	0,2	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Stor kobbersneppe	24	25	21	23	4	14	16	11	20	24
Brushane	8	21	11	19	2	4	2	2	3	3
Engryle	24	20	9	9	5	4	5	3	4	3
Rødben	64	67	52	37	18	33	35	37	53	72
Klyde	6	9	7	1	2	0	0	8	6	23

Tabel 4. Andel af det optalte antal ynglepar af vadefugle (i %), der senere fandtes med unger samme år 1998-2022, dvs. i perioden hvor dette er undersøgt for de inkluderede arter. For 1998-2017 er vist gennemsnittet i fireårsperioder. "-" angiver at der ikke foreligger data pga. benyttelse af en optællingsmetode som var uegnet til denne beregning.

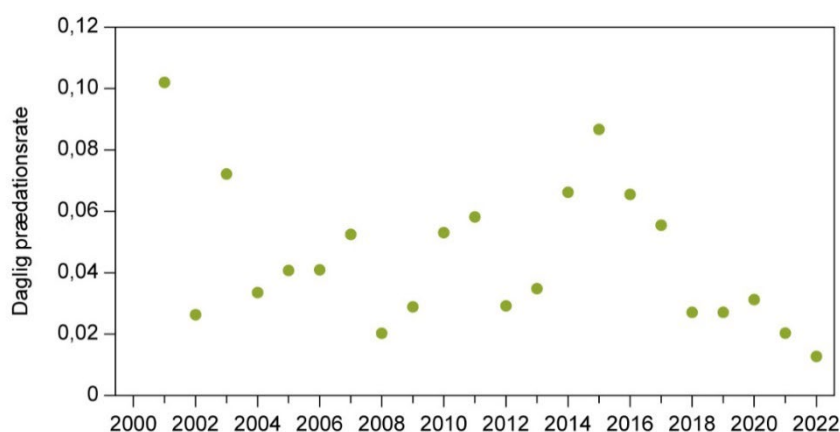
	1998-2001	2002-2005	2006-2009	2010-2013	2014-2017	2018	2019	2020	2021	2022
Strandskade	8	3	6	13	0	0	33	40	0	17
Vibe	24	38	38	44	20	47	65	47	62	57
Stor regnspove	100	8	15	0	0	0	0	0	0	0
Stor kobbersneppe	21	31	29	35	8	45	55	26	54	73
Brushane	-	38	30	50	12	21	20	33	25	33
Engryle	31	35	29	41	19	23	38	25	36	30
Rødben	-	-	-	38	18	32	37	36	42	55
Klyde	8	10	11	2	9	0	0	24	21	74

Regulering af prædatorer på Tipperne

Engryle, brushane og stor kobbersneppe er tre truede arter af engfugle, og de er koncentreret på meget få lokaliteter i Danmark (Thorup 2018). Tipperne er et af de bedste yngleområder for disse arter, og bestandene er derfor meget sårbare, hvis prædationstrykket her bliver højt. Tiltagende prædation af engfugles æg og en lavere overlevelse blandt ungerne er vurderet til at være de vigtigste årsager til tilbagegang i antallet af ynglende engfugle i Nordeuropa (Roodbergen m.fl. 2012). I 2015-2017 var der en meget høj prædation i de overvågede vadefuglereder på Tipperne, og derfor blev det besluttet at intensivere indsatsen med at regulere ræv. Fra foråret 2018 optrådte mårhund også på Tipperhalvøen, og arten blev efterfølgende også forsøgt reguleret. Begge arter begrænser i særlig grad engfuglenes mulighed for at yngle med succes.

Af ovennævnte grunde blev der i 2022 for femte år i træk gjort en stor indsats på Tipperne og Værnengene for at regulere ræv og mårhund. Denne regulering betød, at engfuglene i 2022 kun fik præderet en meget lille andel af deres reder. I gennemsnit blev 1,3 % af rederne med æg præderet dagligt hos følgende seks arter af engfugle: Strandskade, vibe, engryle, brushane, stor kobbersneppe og rødben. Dette er det laveste niveau af prædation, der er set de seneste 22 ynglesæsoner (Figur 2).

Figur 2. Den gennemsnitlige procentdel af reder af engfugle (strandskade, vibe, engryle, brushane, stor kobbersneppe og rødben) der blev præderet pr. dag i årene 2001 til 2022.

I 2022 blev der mellem 26. februar og 2. maj i alt aflivet 10 voksne ræve på Tipperne, mens 3 hvalpe fandtes døde 2. maj efter at være blevet slået ihjel af et rovdyr. I februar-marts blev 3 voksne mårhunde aflivet, mens 4 hvalpe blev aflivet 4. juli. På Værnengene syd for grænsen til Tipperne blev der i foråret skudt 15 voksne og 2 hvalpe af mårhund. I 2018-2021 blev der på Tipperne i alt reguleret 5 hunner og 22 hvalpe af ræv og 5 hanner, 4 hunner og 31 hvalpe af mårhund.

Indsatsen med regulering af ræv og mårhund har tilsyneladende haft en stor effekt. I 2015-2017 blev i gennemsnit 7,3 % af alle overvågede engfugles reder præderet pr. dag. I 2018-2022 var dette tal faldet til gennemsnitligt 2,2 % om dagen – svarende til 30 % af niveauet i 2015-2017.

Ungevarslende rødben. Efter at indsatsen blev intensiveret med at regulere ræv og mårhund, er der blevet mange flere engfugle der klækker unger på Tipperne. Ungevarslende engfugle i maj til juli har været et almindeligt syn i reservatet i 2018-2022. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen.

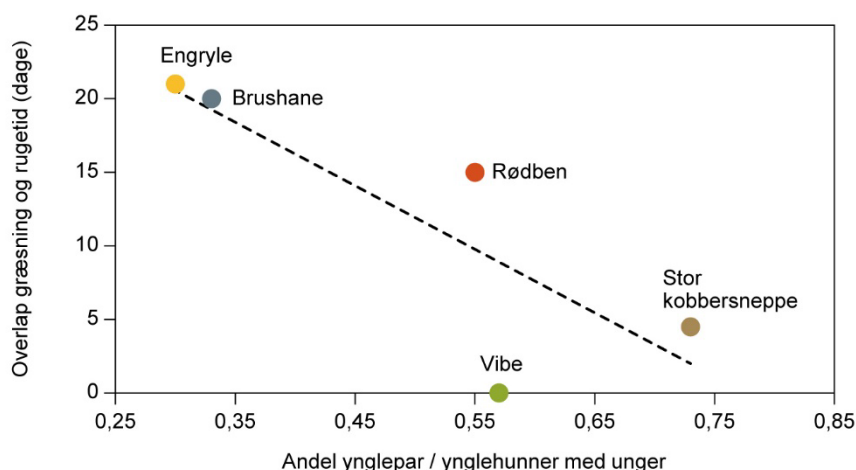
Tidlig udbinding problematisk for sent ynglende engfugle

Et højt prædationstryk på engfuglenes reder forhindrer fuglene i at reproducere sig selv. Derfor har de senere års regulering af rovdyr betydet, at en høj andel af yngleparrene af vibe, stor kobbersneppe og rødben har fået mulighed for at klække unger (Tabel 4). Mellem 55 og 73 % af de optalte par af de tre arter blev set med unger i ynglesæsonen 2022, og det er en meget høj andel hos jordrugende fugle. To arter – engryle og brushane – klarer sig noget dårligere (Tabel 4), og det tyder på, at prædation ikke er den eneste årsag af betydning for manglende ynglesucces hos de to arter.

Engryle og brushane er de engfugle, der starter senest med at yngle, og begge arter har en meget lang ynglesæson. På Tipperne er 75 % af engrylernes reder klækket 21. juni og for brushane er den tilsvarende dato 22. juni (beregnet ud fra data indsamlet i årene 1999-2022). Det betyder, at der tidsmæssigt er et stort overlap mellem, at kreaturerne udbindes på engene, og de to arter af engfugle har overstået rugetiden. Det er veldokumenteret, at kreaturer ødelægger mange reder med æg, når de går rundt på engene og græsser (Beintema & Müskens 1987, Sharps m.fl. 2015, Pakanen m.fl. 2016).

I 2022 blev de første kreaturer udbundet 12. maj. Da blev 169 ungdokumenter udbundet på ca. 66 ha på det midterste af Ø Rad. Her yngler både engryle og brushane. Med denne tæthed af kreaturer kan det forventes, at i størrelsesordenen 8-9 % af rederne med æg hos engryle, brushane, stor kobbersneppe og rødben i denne fenne dagligt bliver nedtrampet, mens andelen hos vibe er noget mindre (data for vibe, stor kobbersneppe og rødben er givet i Beintema & Müskens 1987; data for engryle er indsamlet på Tipperne). Kun to reder i denne fenne kunne kontrolleres efter udbindingen. Resultatet var, at æggene i begge reder af hhv. stor kobbersneppe og rødben var trådt i stykker af kreaturer ti dage efter udbindingen.

Figur 3. Andelen af kortlagte ynglepar/ynglehunner af vibe, engryle, brushane, stor kobbersneppe og rødben, der senere registreres med unger sammenholdt med antal dages overlap mellem græsning og arternes rugetid på Tipperne. Som dato for starten på græsning er valgt den dag, hvor kreaturerne var blevet udbundet på engene, der husede 75 % af artens ynglefugle i 2022, og som slutdato for artens rugetid er valgt den dato, hvor 75 % af artens reder i gennemsnit var klækket på Tipperne i 1999-2022.

Der er gjort en særlig indsats for at undersøge omfanget af nedtrampning af reder af engryle i forbindelse med et særligt studie af arten på Tipperne (Thorup 1997). Det er imidlertid meget tidskrævende at finde og kontrollere reder i kreaturfenner, hvor der er en høj risiko for, at kreaturerne tiltrækkes ved den menneskelige færdsel og derved ødelægger reder. Af denne grund er der kun i begrænset omfang gennemført en overvågning af engfugleredernes overlevelse på enge med græsning. Det præcise omfang af ødelæggelse af reder ved græsning på Tipperne kendes derfor ikke. Et omtrentligt billede af problemets mulige omfang kan fås ved at se på sammenhængen mellem andelen af ynglepar, der får unger og omfanget af den tidsmæssige overlapning mellem græsning og arternes yngletidspunkt (Figur 3). På figuren ses en tydelig tendens til, at jo mindre overlap der er mellem græsning og reder med æg, jo større andel af parrene får unger. Datamaterialet er dog temmelig begrænset hvad angår antal ynglepar/hunner af engryle og brushane, og resultatet skal derfor tages med forbehold.

På flere vigtige ynglefuglelokaliteter for engfugle i Danmark er det lykkedes at få græsningsaftaler i stand, der sikrer væsentligt senere udbinding i de vigtigste yngleområder for engryle, brushane og stor kobbersneppe, der alle er rødlistede som truede i Danmark. Det gælder på Bygholmengen, i Mandøskoge og i Margrethe Kog syd.

Ungevarslende han af engryle på det sydlige Ø Rad på Tipperne. Sås sammen med sin mage og fire nyklækkede unger 21. juni. På dette tidspunkt havde der ikke været græssende kreaturer i området i to uger. Der er en stor risiko for at sent ynglende engfugle mister deres reder med æg, fordi de bliver ødelagt under græsningen. Foto: Ole Amstrup.

Klyderne fik mange unger

De ynglende klyder på Tipperne fik også glæde af det meget lave niveau af prædation i 2022. Af de 31 optalte ynglepar fandtes de 23 par senere med unger, og det er det største antal ungefamilier, der er registeret i årene 1996-2022 (dvs. i de år hvor antal familier med unger er blevet systematisk optalt). Blandt de ynglende klyder fandtes 25 af parrene på Fuglepold, og her drog ynglefuglene fordel af, at de havde startet æglægningen tidligt i anden halvdel af april. Æggene klækkede således lige før eller få dage efter 26. maj, hvor et større antal kreaturer fandt vej ud til Fuglepold. Dette resulterede i, at der stort set ikke var nogle reder, der blev ødelagt af de græssende kreaturer.

Ca. en måned efter at de fleste unger klækkede, var alle eller næsten alle ungefamilier stadig i live, og ungeoverlevelsen var også god i 2022.

De sidste ti år har antallet af ynglende klyder svinget mellem 1 og 37 par, og i 2021 var der 28 par. Tidligere var der ofte et meget stort antal ynglende klyder på Tipperne, og i næsten halvdelen af årene 1928-2022 ynglede mere end 100 par.

Voksen klyde med en unge lige omkring flyvefærdighed. Klyderne på Tipperne havde en af deres bedste ynglesæsoner i mange år, og adskillige klydeunger blev flyvefærdige. Foto: Erik Biering.

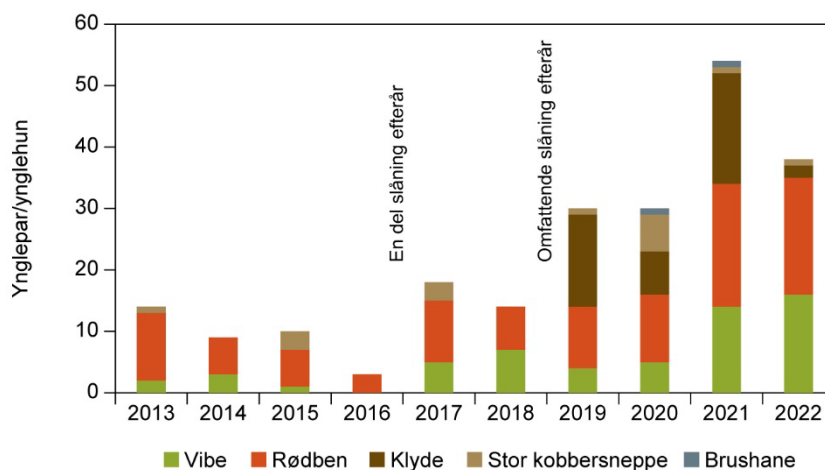
Slåning i Opgrøden

En stor del af det nordøstlige rørskovsområde Opgrøden blev slået i efteråret 2021, og derfor var vegetationen i dette område kort ved starten af ynglesæsonen 2022. Den korte vegetation tiltrak et større antal ynglende viber og rødben, og der blev optalt i alt 16 par viber og 19 par rødben i dette slåede og græssede område. Herudover var der 2 par klyde og 1 par stor kobbersnepe. Det er et forholdsvist usikkert område at yngle i, fordi det meste af arealet ligger meget lavt, og størstedelen af området blev da også oversvømmet under et højvande 28. maj. På dette tidspunkt havde 7 par rødben, 4 par viber og 1 par klyde klækket unger. Endnu 1 par viber og 1 par rødben klækkede unger sent fra omlagte kuld, men klækningssuccessen i Opgrøden var noget under gennemsnittet på resten af Tipperne i 2022.

I en årrække blev der stort set ikke slået i Opgrøden ligesom græssende kreaturer var sjældne gæster i området. I efterårene 2016 og 2017 blev en del af Opgrøden slået. I efteråret 2018 udvidedes arealet med slåning, og igen i efteråret 2021 blev en stor del af Opgrøden slået. De slåede områder tiltrak også græssende kreaturer, og de seneste år har Opgrøden været en mosaik af mindre områder med græseng, strandsump (slået såvel som svagt græsset) afvekslende med områder med tagrørskov.

Ud over at have tiltrukket adskillige par viber og rødben, har slåningen af Opgrøden i nogle år tiltrukket en lille koloni af klyde, mens stor kobbersnepe har optrådt uregelmæssigt som ynglefugl med ganske få ynglepar (Figur 4). To år – i 2020 og 2021 – havde en brushane rede i det samme ret lille græsareal.

Figur 4. Ynglende vadefugle i Opgrøden på Tipperne 2013-2022. Før ynglesæsonen 2017 blev en del af områdets rørskov slået, og i efteråret 2018 udvidedes arealet med slåning til at udgøre mere end halvdelen af Opgrøden.

Stor kobbersnepe. Efter at store dele af Opgrøden er blevet slået og græsset yngler der nogle år flere par stor kobbersnepe her. Arten har dog ikke været i stand til at udnytte denne nye eng og kortgræssede strandsump i samme omfang som viber og rød-ben. Foto: Jørgen Peter Kjeldsen.

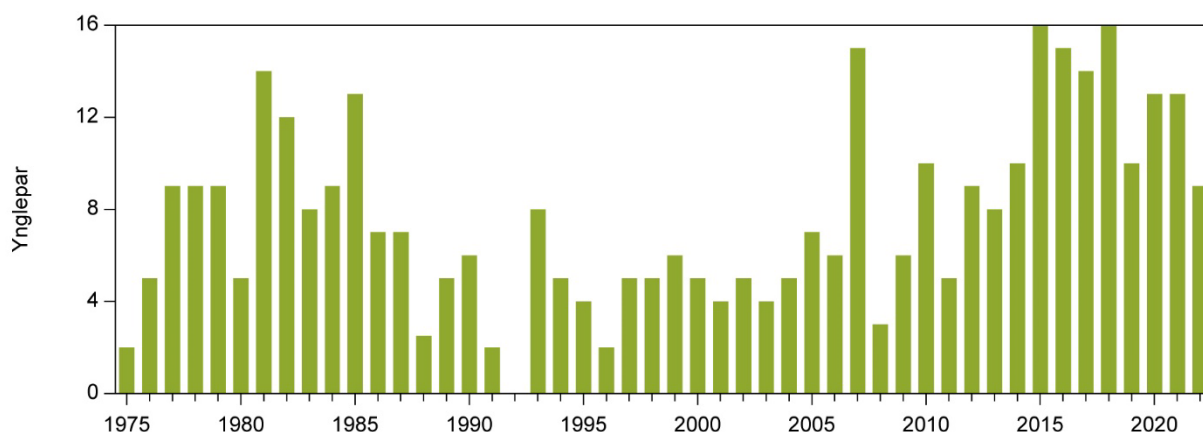
Svaler og kreaturer

Igen i 2022 var der adskillige svalereder på Tipperhuset: 9 par landsvaler og 10 par bysvaler. De 9 par landsvaler svarer til gennemsnittet de seneste 20 år, mens 10 par bysvaler er det største antal, der er registreret på Tipperne. Bysvale er en relativt ny ynglefugl på Tipperne. Fire par ynglede i 2007 og 1 par i 2011 og 2013. Siden 2018 har arten ynglet årligt – det første år var der 2 par, i 2019-2021 hhv. 3, 5 og 6 par.

I 1995 etablerede der sig en lille koloni af bysvaler med 8 par på Nordladen på Værnengene ca. 4 km syd for Tipperhuset. Ole Amstrup har optalt denne koloni stort set hvert år siden. Kolonien nåede op på 143 par i 2013, men siden da har antallet været væsentligt mindre; i 2022 ynglede 73 par (Amstrup 2022). Det er sandsynligt, at de bysvaler, der har etableret sig på Tipperhuset, kommer fra denne nabokoloni.

Frem til 2013 ynglede landsvalerne på fire forskellige bygninger på Tipperne. To storme ødelagde hhv. det tidligere hyrdehus Helmbankehuset og et arbejdsskur på Tippeternes materielpåds. Siden Tipperhusets anneks blev revet ned i efteråret 2016, har Tipperhuset været den eneste bygning, landsvalerne har kunnet yngle på. Dette har dog ikke haft nogen negativ påvirkning på antallet af ynglepar (Figur 5).

Hvor det er problematisk for sent ynglende engfugle, der har reder på jorden, at kreaturerne bliver udbundet relativt tidligt i ynglesæsonen, er der næppe tvivl om, at dette gavner de ynglende svaler på Tipperne. I dårligt vejr med vind og nedbør ses både landsvaler og bysvaler jage insekter meget af dagen omkring kreaturerne, og bysvalerne finder deres redemateriale i den våde jord omkring kreaturerne drikkekar nær Tipperhuset.

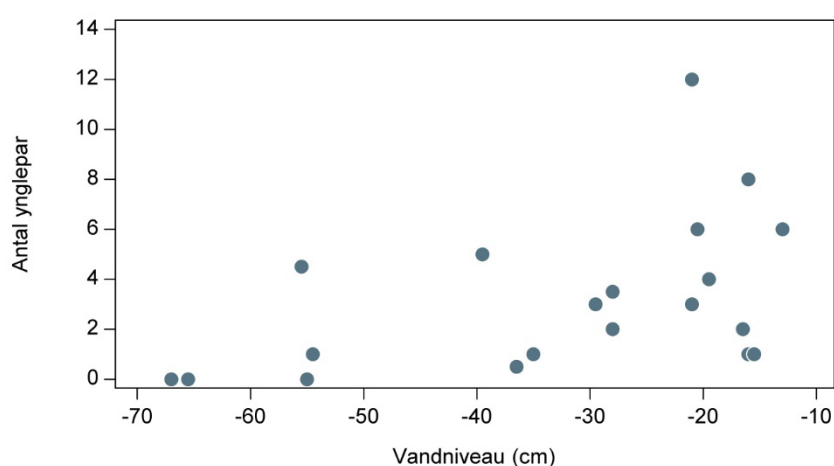
Figur 5. Antal ynglepar af landsvale på Tipperne 1975-2022.

For tørt til atlingand og skeand

Antal ynglepar af atlingand og skeand registreres ved, at tilstedeværende par og hanner tælles i maj og tidligt i juni. Der blev ikke registreret atlingand eller skeand på engene overhovedet i yngletiden i 2022. Det hænger muligvis sammen med, at engene var meget tørre i foråret 2022 grundet den beskedne mængde nedbør i april og maj. De sidste fugle af begge arter blev observeret 27. april, mens der ikke var nogen observationer i maj til juli. Atlingand og skeand yngler især ved pander på engene vest for Tippervejen. Alle vådområderne her tørrede usædvanlig tidligt ud, hvor V Rads pande var tør allerede 8. maj og Rødsandshagepanden 20. maj.

I yngletiden bliver vandstanden målt ca. hver tredje dag i et målerør på V Rad. I Figur 6 sammenholdes vandstanden 5. maj med antal registrerede ynglepar af atlingand samme år de seneste 20 år. I denne periode har to tidligere sæsoner været uden ynglepar af atlingand: 2007 og 2019. De tre år, hvor der ikke yngede atlingænder på Tipperne, svarede til tre af de i alt fire år mellem 2003 og 2022, hvor vandstanden var 55 cm under nul eller lavere (Figur 6). I 2003-2022 var der i alt fem ynglesæsoner uden ynglende skeænder. De tre af disse år havde meget tørre enge og overlappede med år uden ynglende atlingænder.

Figur 6. Vandstanden i et målerør på V Rad sammenholdt med antal optalte ynglepar af atlingand 2003-2022. Vandstand 0 cm er en vandstand hvor vandets niveau svarer til niveauet af jordoverfladen omkring målet. -50 cm markerer at vandniveauet er 50 cm lavere end jordoverfladen.

Referencer

Amstrup, O. 2022: Ynglefugle 2022 på Værnengene og Høje Sande (kunstskestork). – Upubliceret arbejdsrapport til DCE, Aarhus Universitet.

Beintema, A.J. & G.J.D.M. Müskens 1987: Nesting success of birds breeding in Dutch agricultural grasslands. – *Journal of Applied Ecology* 24: 743-758.

Pakanen, V.-M., S. Aikio, A. Luukonen & K. Koivula 2016: Grazed wet meadows are sink habitats for the southern dunlin (*Calidris alpina schinzii*) due to nest trampling by cattle. – *Ecology and Evolution* 6: 7176-7187.

Roodbergen, M., van der Werf, B. & Hötker, H. 2012: Revealing the contributions of reproduction and survival to the Europe-wide decline in meadow birds: review and meta-analysis. – *Journal of Ornithology* 153: 53-74.

Sharps, E, J. Smart, M.W. Skov, A. Garbutt & J.G. Hiddink 2015: Light grazing of saltmarshes is a direct and indirect cause of nest failure in Common Redshank *Tringa totanus*. – *Ibis* 157: 239-249.

Thorup, O. 1997: Langtidsstudier af Baltisk Ryle på Tipperne. – *Dansk Orn. Foren. Tidsskr.* 91: 50-51.

Thorup, O. 2018: Population sizes and trends of breeding meadow birds in Denmark. – *Wader Study* 125: 175-189.

Thorup, O. 2022: Visual nest controls can provide reliable information on hatching and nest loss rates in meadow-breeding Dunlins. – *Wader Study* 129: 61-64.